

UDC 7.036 (477)

REPEATERS OF ARTISTIC TRADITIONS OF THE PAST. THE SUCCESSION OF GENERATIONS IN THE ART, COLLAGE ART**MironovaTatiana** – Ph.D. in art, DirectorCityGallery «Lavra», Kyiv

The changes that took place in the cultural and social life of Ukraine for the past thirty years under the influence of political and economic upheavals, pushed updates to the philosophy of art at all levels of society, making contemporary art self-contained and distinct phenomenon, renewed artistic vision using communication with the audience. Thus, contemporary Ukrainian visual art has moved in search of renewed imagery, surpassing purely aesthetic functions and going beyond traditional cultural standards. Becoming multidisciplinary in technical and conceptual dimensions, it creates new ways of reflecting reality, in the process of which new discursive and event systems are formed, which penetrate into other cultural practices. Works of Ukrainian art of the 1990s – 2020s are used by artists as platforms for the realization of new meanings and contexts. Analyzing them as independent elements of art exhibitions and art projects, we can state their separation from the everyday context. This requires a new series of associations and an update of analytical tools for professionals. This cross-border state of art, in our opinion, testifies to the renewal of strategies of interaction between art and everyday life and is one of the most important transitional stages in the formation of contemporary Ukrainian art. Since the end of the twentieth century, traditions that previously worked within the framework of the «classical» artistic canon have expanded by updating thematic, figurative and spatio-spatial coordinates, giving artists a vector of development. It is the artists at this time who become certain leaders who have been able to combine historical images and the latest technologies in a single artistic synthesis, attesting to the coexistence of culture and time. They brought contemporary art into the field of cultural-historical memory, because, using «eternal images» of art history, using the methods of borrowing, quoting, dialogue and imitation, they reflected them in the artistic process. Turbulence of historical and cultural changes of the last decade of the twentieth century, was caused, first of all, by the crisis of the totalitarian system, the processes of reform of the Soviet Union and Ukraine's independence. It has been clear for almost thirty years that the great diversity of cultural and artistic life is connected with a broad understanding of the absurdity of the method of socialist realism as the only way to develop culture and the beginning of renewal of almost all aspects of social life: economic, social, political, cultural, etc. And although before that free creativity in art was impossible, at the beginning of the XXI century, artists gradually gained the right to creative experiments, not limited to certain plots or artistic methods.

Key words: artistic traditions, contemporary art, figurative system, collage art, identification.

Надійшла до редакції 10.10.2020 р.

УДК 739.2+671.1](477) Лобортас

ТВОРЧІСТЬ МИТЦІВ КЛАСИЧНОГО ЮВЕЛІРНОГО ДОМУ «ЛОБОРТАС» У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ЮВЕЛІРСТВА УКРАЇНИ : ІСТОРІОГРАФІЯ

Луць Сергій Васильович – кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва,

Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський

<http://orcid.org/0000-0001-7248-230x>

<https://doi.org/10.35619/ucpm.vi36.426>

luts_s@ukr.net

Аналізуються основні аспекти історіографії, що окреслюють еволюцію творчої діяльності Класичного ювелірного Дому «Лобортас» у контексті ювелірного мистецтва України на межі ХХ – ХХІ ст. Історіографічна карта означеної тематики дає змогу простежити формування загальних критеріїв вектору творчості «лобортасівців», послідовність накопичення джерельної бази та стан досліджень розвитку означеної ювелірної компанії. Системний аналіз джерел, дотичних до даного дослідження, окреслює розширене коло суттєвих питань щодо вивчення становлення та розвитку творчого процесу провідної української ювелірної фірми «Лобортас» у просторі вітчизняного і світового ювелірного мистецтва як важливої неопрацьованої частини сучасного українського декоративно-прикладного мистецтва.

Ключові слова: КюД «Лобортас», українське ювелірне мистецтво, історіографія, видання, дослідження, джерела.

Постановка проблеми. Нині, попри неабияку актуальність культурно-мистецьких процесів у сучасному ювелірному мистецтві України, що висвітлюють і творчий поступ провідної української ювелірної компанії Класичний ювелірний Дім «Лобортас» (далі КюД «Лобортас») як яскраве явище в контексті українського ювелірного мистецтва кінця ХХ – початку ХХІ ст. (із 1991 р. донині), історіографічна карта досліджень творчості означеного колективу не є надто насиченою та не вирізняється великою кількістю праць, які б мали саме мистецтвознавчий характер. Основою та джерелом для даного

дослідження слугують фактографічні матеріали: ювелірні предмети; фотографії творів; інтерв'ю з І. Лобортасом (засновником та власником цієї структури та іншими членами колективу: провідними художниками, скульпторами, майстрами різних ювелірних класифікацій, а також із колом представників сучасного авторського українського ювелірного мистецтва; широко висвітлений інформативний матеріал на власному сайті КюД «Лобортас» та інших інтернет-джерелах; статті з теми дослідження; окремі опубліковані матеріали в монографіях, альбомах та часописах [16].

Огляд досліджень та публікацій. З метою з'ясування питань становлення та розвитку українського ювелірного мистецтва на зламі ХХ – ХХІ ст. та місця КюД «Лобортас» у цьому процесі використовуються праці українських мистецтвознавців: Р. Шмагала, З. Чегусової, О. Роготченка, Р. Шафран, М. Кравченко, Л. Пасічник та ін. [2, 5-8, 10-13, 17].

Метою статті є аналіз основних питань історіографічного матеріалу щодо еволюції творчої діяльності Класичного ювелірного Дому «Лобортас» у контексті новітнього українського ювелірного мистецтва на межі ХХ–ХХІ ст.

Виклад матеріалу дослідження. Аналіз історіографічного матеріалу щодо безпосереднього дослідження зазначених питань доцільно виконувати за хронологією становлення та розвитку КюД «Лобортас», що дає можливість простежити формування загальних критеріїв вектору творчості «лобортасівців», послідовність накопичення джерельної бази та стан досліджень його розвитку в контексті сучасного ювелірного мистецтва України.

Опрацюючи тему, опубліковані матеріали та інші джерела для аналізу історіографії КюД «Лобортас» варто розділити на групи. Основна група – це публікації та джерела, що стосуються становлення і розвитку загальної концепції мистецького процесу «лобортасівців» та публікації в монографіях, періодиці, альбомах, каталогах, матеріалах міжнародних і всеукраїнських спеціалізованих ювелірних виставок. Інша група – джерела, що характеризують організацію культуротворчого процесу та маркетингу мистецтва КюД «Лобортас» у просторі українського і світового арт-ринку й соціокультурного середовища, висвітлені в інформаційних та публіцистичних періодичних виданнях.

Дослідження історіографії творчості КюД «Лобортас» у контексті сучасного українського ювелірного мистецтва слід аналізувати за хронологією, що виявляє високі результати художників-ювелірів зазначеної ювелірної фірми в українському культурно-мистецькому полі. Яскравими показниками цього є участь у спеціалізованих ювелірних виставках, що розгорнули свою систематичну експозиційну діяльність в Україні з середини 1990-х років ХХ ст. Тут на головних позиціях виступають щорічні спеціалізовані міжнародні виставки «Ювелір – Експо – Україна», де творчість (на той час Ювелірного ательє «Лобортас») активно представлялася в багатьох можливих номінаціях ювелірного мистецтва [18].

Результати виставок «Ювелір – Експо – Україна» за 1999 – 2000 рр. висвітлені в книзі-альбомі «Ювелірне мистецтво України», презентованого 27.10 2001 р. на честь 10-літнього ювілею України в м. Києві. Фотоальбом є першим в історії країни унікальним виданням, що знайомить із тенденціями творчості сучасного українського ювелірного мистецтва, провідними ювелірними підприємствами (фірмами), кращими творами сучасних художників-ювелірів [14]. У розділі «Фотогалерея переможців і дипломантів Всеукраїнського конкурсу «Краща ювелірна прикраса» (1999-2000 рр.) подано чотири прикраси переможців у різних номінаціях та один дипломований твір Ювелірного ательє. В 1999 р. відзначилися: у номінації «Краща золота прикраса» – комплект «Чарівне джерело» (художники: І. Карпова, О. Зубківська, виконавець – В. Сладкевич); диплом конкурсу «За цікаве технічне вирішення прикраси» – комплект «Тріумф краси» (художники: І. Карпова, О. Зубківська, виконавець – М. Гурін). У 2000 р. відзначилися: у номінації «Міленіум» – колекція каблучок «Відлуння Великого Світу» (гол. художник І. Карпова, гол. майстер В. Сладкевич); у номінації «Ексклюзивна прикраса із золота» – комплект «Небеса обітовані» (художники: І. Карпова, Г. Полькова, головний майстер В. Сладкевич); у номінації «Вироби із срібла» – комплект «Маленькі радощі» (художники: І. Карпова, Г. Полькова, М. Кіндяк, майстри: О. Гакало, М. Кіндяк, А. Рак [14; 28, 34, 41, 45]. Крім цього в альбомі представлено 56 фотографій ювелірних виробів [14; 92-149].

Видання даного альбому є спробою відтворити художньо-стильові особливості, розвиток технологічно-технічних інновацій, свіжих креативних фахових вирішень у сучасному українському ювелірному мистецтві загалом, що пройшло певний етап відродження за умов становлення молоді держави Україна (1991-2001 рр.). Представлені твори українських ювелірів та, зокрема, фірмою «Лобортас» є результатом новітнього художньо-конструктивного мислення, яке відображає свободу творчості, різноманіття експериментальних поєднань традиційних стилів та пошуку нового бачення ювелірної творчості. Даний матеріал дає змогу простежити загальні тенденції ювелірного мистецтва «лобортасівців» у 1997-2001 рр. та зробити порівняльний аналіз творів у контексті поступу сучасного українського ювелірного мистецтва. У виданні презентується чимало ілюстрацій творів провідних українських

ювелірних компаній, і як зазначав на той час президент Асоціації ювелірів України Г. Плющ: «які виробляють різноманітні за формою та змістом ювелірні вироби, що користуються великим попитом у країні та за її межами» [14; 5]. Серед широкого спектру творів високого художнього рівня, представлених у книзі-альбомі, яскраво вирізняються ювелірні прикраси: вже вище згаданий комплект «Чарівне джерело», Ювелірне ательє «Лобортас» (художники: І. Карпова, О. Зубківська, виконавець – В. Сладкевич), номінація: «Краща жіноча золота прикраса», нагорода: «Скіфський олень» (1999 р.); чоловічий комплект «Дракон», фірма «Фіал» (художники: А. Ласкавий, О. Куропаткіна, виконавець – А. Ласкавий), номінація: «Краща чоловіча золота прикраса», нагорода: «Скіфський олень» (1999 р.); кольє «Лілія», ВАТ «Українські ювеліри» (художник – Н. Макаренко), номінація: «Краща срібна прикраса», нагорода: «Скіфський олень» (1999 р.); каблучки: «Морська феєрія» (2000 р.) та «Таємниця Всесвіту» (2000 р.), приватне підприємство «С.Д.» (художник-майстер С. Дрокін), учасник конкурсу «Краща ювелірна прикраса» (2000 р.); кольє «Букет польових квітів», Дизайн-студія «Золото 77» (художник – А. Лепеш, виконавець К. Матченко), номінація: «Краща прикраса 2000 року», нагорода: «Скіфський олень» (2000 р.); сережки «Сіріус», ТОВ «Діадема» (художник – Г. Дерун, виконавець – А. Швець), нагорода: диплом «За оригінальність ідей» (2000); каблучка «Дюймовочка», ТОВ «Арум-Інвест» (художник – А. Чебан), нагорода: диплом «За цікаве технічне вирішення прикраси» (2000) та ін. [14; 26-50].

Представлене в альбомі розмаїття ювелірних композицій Ювелірного ательє (Кюд) «Лобортас» виводить їх творчість на головні позиції, які вказують на формування основних критеріїв та національних ознак сучасного українського ювелірного мистецтва. В анотації до розділу «Лобортас». «Ювелірне ательє» зазначається, що: «колектив ... є першим і сьогодні єдиним в Україні, що працює у сфері класичного ювелірного мистецтва» [14; 92]. Також акцентується: «Одне з головних завдань керівників ательє – створити самобутню за художнім стилем ювелірну школу такого рівня, щоб посісти належне місце серед відомих світових шкіл [14; 92]. Таким чином, практично відразу, на початку творчого шляху лідери колективу: І. Лобортас, І. Карпова (головний художник), В. Сладкевич (головний майстер) визначилися з головними пріоритетами – вписати українську сторінку в історію світового ювелірного мистецтва.

Зауважимо, що в період 1991-2001 рр. українське ювелірне мистецтво та галузь загалом «набула динамічного поступального розвитку», що добре висвітлюється в даному виданні [14; 5]. Альбом набув широкого резонансу серед фахівців, художників, мистецтвознавців та шанувальників ювелірного мистецтва, та став першим внеском в історіографію сучасного українського ювелірного мистецтва. Відмітимо, що і видавці «Ювелірне мистецтво України» висловили подяку ювелірному ательє «Лобортас» за підтримку у створенні альбому [14; 187].

У 2001 р. вийшов друком альбом-каталог відомого мистецтвознавця З. Чегусової «Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен», де серед розмаїття творів відомих вітчизняних художників у розділі «Художній метал» демонструється творчість ювелірної фірми «Лобортас». Серед них такі відомі твори як гарнітур «Вінець Аріадни» (1999 р.) кольє, браслет, сережки (золото, діаманти, смарагд, рубіни, бурштин, ручне монтування); гарнітур «Тріумф краси» (1999 р.) кольє, сережки (золото, діаманти, різьблений кахалонг, гільйошировані емалі, ручне монтування); настільна прикраса «Десять далеко на сході...» (1996 р.), (золото, моховий агат, сердолик, ляпіс-лазур, нефрит, перлина, ручне монтування). Представляючи творчість колективу «Лобортас» художник І. Карпова зазначає: «Мета ювелірного ательє «Лобортас» – відновити втрачені у нашій країні поняття «родові дорожності», «музейні колекційні ювелірні прикраси»... «Ми пишаємося тим, що наш колектив став переможцем значних вітчизняних виставок і одержав на них найвищі нагороди – фактично він є лідером в Україні у галузі ювелірного мистецтва на кінець ХХ століття» [10; 384-385]. Згаданий Альбом-каталог – перше в історії України видання, де висвітлюється творчість провідних художників професійного декоративного мистецтва, відтворено широкий ілюстративний ряд, який доповнюється текстовим матеріалом з анотаціями творчого кредо митців. Твори «лобортасівців» показані в контексті кращих досягнень представників декоративного мистецтва різних за видами, стилями та широтою художнього сприйняття мистецтва 80-90 років ХХ ст. Це свідчить про високий рівень мистецтва зазначеного творчого колективу, фахове становлення якого відбулося в період першого десятиріччя відродження українського ювелірного мистецтва та декоративно-прикладного мистецтва загалом. Рецензентом книги-альбому є відомий вітчизняний науковець, доктор мистецтвознавства, академік Національної академії мистецтв України Т.В. Кара-Васильєва, що вказує, власне, на мистецтвознавче спрямування в укладанні й висвітленні інформативно-аналітичного та ілюстративного матеріалу, де вперше представлено сучасне українське ювелірне мистецтво, зокрема творчість ювелірного ательє «Лобортас» [10; 4].

Резонансною подією в українському ювелірстві на зламі ХХ–ХХІ ст. стало видання 2003 р. Ювелірним ательє «Лобортас» власного ілюстрованого альбому «Романтичний авангард», що привернуло до себе увагу не тільки вітчизняне, але й європейське широке коло шанувальників

ювелірного мистецтва. Книга присвячена новому стилю в сучасному українському ювелірстві, який самими «лобортасівцями» сформульовано як «Романтичний авангард», що відображає синтез духовного та естетичного за допомогою креативних підходів конструктивного формотворення. Зазначається, що новий стиль утворився, власне, у процесі системних експериментів художнього формотворення та технологічних інновацій на основі класичних ювелірних технік, де закладена ідея глибокого філософського мислення та формування власної унікальної ювелірної школи. Головним художником (1997-2010 рр.) І. Карповою у вступному слові подається інформативно-публіцистична анотація до ілюстративного альбому, де окреслюється головний вектор та художньо-естетичні критерії творчості компанії «Лобортас», визначається сутність стилю «Романтичний авангард». Особливе місце у формуванні нових тенденцій, закладених в основі творчого процесу в альбомі відводиться провідним персоналіям, які є одними з перших у комплексних принципах утворення колективної творчої праці, що в наслідку дали ефективні результати синтезу художньо-образних та технологічно-технічних процесів і методів роботи. Серед них: Ірина Карпова, Віктор Сладкевич, Ганна Полькова, Олександр Тарновський, Оксана Ткачук, Ольга Зубковська, Алла Сокол, Максим Юнгер, Анатолій Рак, Юрій Манько та інші талановиті фахівці-віртуози ювелірного мистецтва. У вступній статті до цього видання І. Лобортаса, подається аналіз особливостей розвитку світового, а також специфіка та сучасний стан українського ювелірства. Зазначається, що сучасне ювелірне мистецтво поєднує в собі найкращі досягнення минулого з новітніми винаходами в галузі ювелірної техніки. Таким чином, розвиток ювелірного мистецтва є безперервним процесом, де пошук нових форм і технологій синтезується з перевіреними методами минулого. Ілюстративний матеріал згруповано за класифікаційними особливостями, що окреслює типологічну структуру та асортимент творів КюД «Лобортас» протягом п'яти років системної творчої праці (1998-2003 рр.) [15; 23].

Зацікавлення дослідників ювелірного мистецтва на пострадянському просторі помітно зросло після падіння радянської системи та її ідеології, де тема ювелірства була «закритою» і вважалася ознаками «буржуазного минулого». Серед російських дослідників на даному етапі варто виокремити В. Скурлова – відомого мистецтвознавця, історика ювелірного мистецтва, кавалера ордена К. Фаберже, відзначеного низкою престижних нагород у галузі дослідження російського ювелірного мистецтва, де тематика значною мірою зосереджується на роботі та розвитку відомої ювелірної фірми «Фаберже». У 2009 р. з'являється книга видавництва «Лики России» «Фаберже и продолжатели», де авторами виступають В. Скурлов, Т. Фаберже, В. Люхін, що є результатом багаторічної праці, в якій системно зібраний і впорядкований інформаційний та ілюстративний матеріал висвітлюється великим колективом учасників. Авторами текстів безпосередньо є сучасні послідовники та продовжувачі справи Фаберже, серед яких належне місце займають представники КюД «Лобортас» – ідейний лідер І. Лобортас та головний художник (1997–2010 рр.) І. Карпова. Зазначене видання – збірник статей, об'єднаних загальною темою та ідеєю, де роботи Фаберже слугують джерелом наснаги та творчості для художників і наступних поколінь. У книзі представлені автобіографічні статті, проілюстровані власними творами майстрів [9]. Можливість самоаналізу власного становлення, визначення вектору розвитку, критичного бачення минулого та майбутнього творчого і технічних процесів у ювелірному мистецтві І. Лобортас та І. Карпова подають як синтезування всіх історичних напрацювань людства в контексті загального поняття мистецтва, зокрема ювелірного. Будучи учнями та послідовниками К. Фаберже, якими себе вважають «лобортасівці» відзначимо, що цілісне сприйняття філософії ідейного становлення КЮД «Лобортас» відбувалося саме за принципами роботи фірми «Фаберже». Головною метою «лобортасівців» є наближення до успіхів учителя та поповнення власними творами світової скарбниці ювелірного мистецтва. І. Лобортас зазначає, що за для досягнення цієї мети лідери колективу і організували свою творчу компанію, головним завданням, якої стало створення унікальних витворів, які відповідають кращим світовим еталонам, а за інноваційною політикою вона повинна чітко наслідувати зразки еволюційного розвитку Фаберже і Картьє [9; 601]. Стверджується, що український архетип специфічний, тому що вміщує в собі змішування багатьох традиційних проявів, обумовлених географічним місцезнаходженням країни – звідси й пояснення сприйняття українського ювелірного мистецтва і Сходом, і Заходом. Головним інноваційним методом у творчому підході є створення нових робіт шляхом поєднання технік та прийомів класичної ювелірної школи в такій комбінаториці, в якій вони досі не виконувалися [9; 603]. І. Карпова наголошує, що об'ємно-просторове конструктивне мислення заклало базу для формування конструктивно-архітектурного стилю прикрас, унаслідок чого відбулося народження таких фундаментальних робіт як «Душа світу» (2006 р.) та «Лавра небесна» (2006 р.) [9; 607]. Також висвітлюються, загальні тенденції творчих процесів ювелірства «лобортасівців», де є художній образ, форма, композиція. Все це – мистецтво нюансів та продуманих деталей, які не порушують цілісність предмета, а навпаки підсилюють його. В книзі представлена низка фотографій творів фірми «Лобортас» з інформацією про автора, художників та майстрів проекту:

«Всесвіт», «Сумо», «Ангел-Хранитель», Шахи «Боспорські походи», «Веселий Мула», «Дар небес», «Філософ», «Куми» та «Солоха» з проекту «Сорочинський ярмарок». До ілюстрації «Душа світу» подається перелік художніх прийомів та технік, а також матеріалів, використаних при виконанні ювелірного твору [9; 610]. Загалом інформація, подана у виданні, є автобіографічною, вказує на філософію критеріїв і принципів ведення творчого процесу та методів роботи фірми «Лобортас», де еталоном є твори визнаних майстрів світового ювелірного мистецтва.

Як результат комплексного дослідження українського декоративного мистецтва у 2005 р. вийшла друком книга Т. Кари-Васильєвої і З. Чегусової «Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю». В розділі «Ювелірне мистецтво. Емаль» З. Чегусовою відображається сучасний стан та перспективи розвитку українського ювелірного мистецтва кінця ХХ ст. та подано мистецтвознавчий аналіз й окреслено творчі пріоритети Ювелірного дому «Лобортас». У контексті розвитку сучасного декоративного мистецтва ХХ ст. українське ювелірство, представлено згаданим Домом «Лобортас», розкривається широким експериментально-творчим розмаїттям, де народження нових ідей призводять до змішування напрямів і стилів. У результаті таких процесів сформувався новий стиль «Романтичний авангард», що трактується З. Чегусовою як два суперечливих теоретичних поняття, які в даному випадку органічно поєднуються та доповнюють один одного. Тут чітко простежується єднання авангарду, нових технологічно-технічних прийомів формотворення, де в основі закладені романтичні ідеї та яскраві художні образи. Аналізуючи творчість «лобортасівців» З. Чегусова акцентує увагу на тому, що: «Однією з переваг Дому «Лобортас» є вміння подати у надзвичайно привабливих і досконало красивих виробках своєрідний синтез мистецтв, використовуючи елементи архітектури, скульптурної пластики, графіки і всіх багатючих засобів виразності світового ювелірного мистецтва» [2; 263]. У зазначеному виданні поряд із текстовою частиною розміщуються фото гарнітурів: «Вінець Аріадни» (кольє, сережки, браслет), 1999 р., та «Тріумф краси» (кольє, сережки), 1999 р. Книга є першим українським науково-публіцистичним виданням, де в контексті українського професійного мистецтва представлено творчість КюД «Лобортас» із застосуванням комплексного мистецтвознавчого аналізу.

2007 р. під науковим керівництвом доктора мистецтвознавства Т. Кари-Васильєвої вийшов друком 5 т. «Історії українського мистецтва. Мистецтво ХХ століття», в якому З. Чегусовою подано аналогічний, але ширший матеріал, ніж той, що є у виданні «Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках великого стилю», де також висвітлюються творчі позиції КюД «Лобортас» у полі сучасного українського ювелірного мистецтва. Автор зазначає: «У виробках майстрів Лобортас відчувається висока культурна основа й композиційна майстерність. Кожен твір, як правило, сприймається «малою архітектурою». Зрештою, малою – не тільки за фізичними розмірами, а за внутрішньою енергією, напруженості форми ці прикраси є явищем серйозної, великої пластики» [1; 924]. Також вона стверджує: «Особливий естетизм форм, віртуозне сполучення фактур і кольору створюють передумови для суперництва Дому Лобортас із найкращими творами світового ювелірного мистецтва» [1; 925]. У виданні представлено дві репродукції колекції каблучок 90-х років, де на загальному фото без назв подано вироби, що стали першими візитівками колекції каблучок «Третя всесвітня». Серед представлених творів: «Палац східного сонця», «Небесний ковчег», «Маскарад», «Римські канікули» та інші твори [1; 924-925].

Серед новітніх досліджень у галузі сучасного українського ювелірного мистецтва слід згадати видання двох томів ексклюзивної трилогії «Енциклопедія художнього металу» (2015 р.), автором проекту якого є доктор мистецтвознавства, професор Львівської національної академії мистецтв Р. Шмагалю. Видання формує потужну джерельно-теоретичну та предметно-ілюстративну мистецтвознавчу базу в царині художнього металу, де в окремі розділи виокремлено ювелірство, емальєрство, зброярство та інші види означеної царини. Також тут належне місце посідає текстовий та ілюстративний матеріал, який, зокрема, висвітлює творчість митців Класичного ювелірного Дому «Лобортас» [12, 13; 151, 194-199; 17].

У контексті даного дослідження згадаємо публікації у відомих українських та світових періодичних виданнях – газетах і журналах, які висвітлювали діяльність та творчий поступ КюД «Лобортас», пріоритети та головні позиції лідерів, художників і майстрів зазначеного колективу. Так, у часописі «Aquatoria of Luxury Life» (липень 2007 р.), у статті «Третья мировая коллекция» («The third world») розглядається значення каблучки або персня в концепції колекції, де, окрім художньо-естетичної сторони, існує і прагматичне капіталовкладення, здатне принести своєму власнику ще й всесвітню славу. Започаткована колекція відзначається як третя у світі за значимістю після Фаберже і Картье. В презентованій статті разом із текстом подані фотографії каблучок із зазначеної колекції [16]. У часопису «International Herald Tribune» (12. 12. 2008 р.), у статті «Відродження духу розкоші Фаберже» відзначається, що в унікальних ювелірних творах ручної роботи присутній широкий ряд гарячих емалей, виконаних за технологією, перенесеною в середньовічну Київську Русь із Візантії, з чого можна зробити висновок, що використання саме цієї техніки ідентифікує ювелірні твори «лобортасівців» як українські.

Разом із текстом розміщені репродукції творів: хрестик «Дерево життя», брошка «Лев», каблучка «Ботічеллі» та ін. [16]. У газеті «New York Daily News» (05. 07. 2008 р.), у статті «Українські скарби» наголошено, що українські майстри відкривають нову епоху сучасної, і в той самий час класичної естетики, сутність якої відображається в її назві – «Романтичний авангард». Поряд із текстовою частиною розміщено фотографію каблучки «Танець ангела» (2006 р.) рекорд світу 837 шт. діамантів [16].

У 2011 р. часопис «Ковальська майстерня. Рукотворний світ» № 4 представляє низку ювелірних зразків КЮД «Лобортас», що відтворюють досягнення колективу на даному етапі розвитку. Ілюстративний ряд утворюють як відомі твори: каблучки «Після дощу», «Танець ангела», «Віфлеємська зірка», ювелірна симфонія «Душа світу», «Ходжа Насреддін», шахи «Боспорські походи», лампада для Благодатного вогню Донецького кафедрального собору, жіночий шаховий кубок ФІДЕ, панагія «Святий Володимир» та панагія-пантанаса «Всецариця», так і новостворена каблучка – рекорд світу 2011 р. «Царівна Лебідь», де закріплено 2525 діамантів. На форзаці журналу подається вступне слово І. Лобортаса, в якому зазначається, що даним виданням «відкриваються» ті майстри, котрі дійсно мають право називатися послідовниками «великих», таких як Картьє, Челліні, Фаберже, Фаліза, Лаліка, Шанель. Видання цінне тим, що тут разом представлена чимала кількість провідних сучасних художників-ювелірів, майстрів каменерізного мистецтва, зброярства, твори яких формують уяву про стан українського художнього металу та ювелірного мистецтва, зокрема, початку ХХІ ст., де належне місце посідає Класичний ювелірний Дім «Лобортас» [4].

Усебічний резонанс як в Україні, так і світі викликало виготовлення каблучки «Царівна Лебідь» (2011 р.), про що згадується у вітчизняних та закордонних періодичних виданнях.

У 2011-2012 рр. у зв'язку з яскравою презентацією каблучки «Царівна Лебідь» на світовому арт-ринку, де «лобортасівцями» представлений ультра-креативний підхід у конструктивно-формотворчих та технологічно-технічних процесах, з'являється чимало відгуків про творчість «Лобортас» у закордонній періодиці. Так, інформація про діяльність Дому «Лобортас» розміщується в «ELLE Italia» (21. 10. 2011 р.), де висвітлюється мистецтво «лобортасівців», що експонувалося на виставці в Мілані. Відзначається, що каблучка «Царівна Лебідь» – справжнє диво, що випромінює світло, в якій закріплено 2525 діамантів та зафіксовано як рекорд світу в Книзі рекордів Гінеса. Підкреслюється, що виставка Дому «Лобортас» вражає «розкішністю, багатством та яскравістю» [16].

Йдеться про це й у статті «Ring Sets World Record With More Than 2, 5000 Diamonds» (Forbes, 1.02.2012), наголошуючи, що рекорд зафіксовано КЮД «Лобортас» у м. Києві. Ззначається, що каблучка оцінена в 1300000 \$ та детально висвітлено матеріал, з якого виконано виріб: 18-каратне біле золото, діаманти 0, 001 – 0, 005 карат загальною масою 10, 48 карат, надані індійською компанією «Shrepuj», що є однією з провідних у світі на ринку виготовлення діамантів. Відмічається, що робота над дизайном та конструюванням каблучки зайняла 530 годин, а безпосереднє виготовлення твору тривало 3, 625 годин; каблучка зберігається в м. Києві [16].

Отже, створення цієї каблучки стало яскравою подією в світовому ювелірному мистецтві, засвідчуючи високі фахові результати, креативність синтезу художньо-образної та конструктивно-формотворчих ідей «лобортасівців». КЮД «Лобортас» впевнено заявляє про свою творчість на світовій арт-арені та ставить українське ювелірне мистецтво в один ряд із великими майстрами світового ювелірного мистецтва: Челліні, Бучелаті, Картьє, Тіффані, Фаберже, Маршак.

Чимало журналістських інтерпретацій щодо культурно-мистецьких процесів творчої діяльності КЮД «Лобортас» можна відстежити в різноманітних матеріалах інтернет-ресурсів. Як правило, це є інформативні статті та інтерв'ю, де вкрай обмаль, або ж зовсім відсутній мистецтвознавчий аналіз. Проте зазначені джерела слугують суттєвим PR-інструментом у маркетинговій стороні КЮД «Лобортас», що висвітлюють становлення, розвиток, творчу ідеологію та політику, а також виставкову діяльність зазначеного колективу. Важливим у висвітленні культурно-мистецьких подій, арт-новин щодо творчості «лобортасівців» є їх офіційний сайт, що систематично подає інформацію про всі можливі арт-акції, організаційну структуру праці, учасників різних процесів та, власне, й процеси, що відбуваються з творчим зростанням колективу. На сайті компанії завжди можна ознайомитися з асортиментом виконаних творів усіх представлених типологічних груп; проаналізувати хронологію та еволюцію творчості «лобортасівців», де знакові твори, які стали візитівками колективу, відтворюють якісний поступ, збагачення та зростання художньо-стилістичної бази КЮД «Лобортас» [16].

Висновки. Отже, спираючись на основні наукові методи та аналізуючи джерельну базу даного дослідження, доходимо висновку, що вагомим джерелом інформації про цю структуру є фактографічні матеріали, які репрезентуються, зокрема лідерами та художниками-ювелірами КЮД «Лобортас». Підсумовуючи аналіз історіографії з досліджуваної теми, стає очевидно, що з огляду на актуальність культурно-мистецьких процесів, які відбуваються в новітньому українському ювелірстві та активній участі у них митців КЮД «Лобортас», є підстави вважати за необхідність у подальшому системному

мистецтвознавчому аналізі, де б усебічно висвітлювалися художньо-стильові особливості та тенденції творчого поступу означеного колективу не лише у контексті сучасного українського ювелірного мистецтва, але й у загальносвітовому культурно-мистецькому вимірі XXI ст.

Список використаної літератури

1. Історія українського мистецтва : У 5-и т. / НАН України. ІМФЕ ім. М. Рильського [голов. ред. Г. Скрипник., наук.ред. Т. Кара-Васильєва]. Київ, 2007. Т. 5: Мистецтво ХХ століття. 1048 с.: іл.
2. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. Київ: Либідь, 2005. 280 с.: іл.
3. Класичний ювелірний Дім «Лобортас». *Дніпро*. 2011, № 8. С.132 – 133.
4. Ковальська майстерня. *Рукотворний світ*. Вип. № 4. Київ, 2011. 147 с.
5. Кравченко М. Авторські художні прикраси в Україні (кінець ХХ початок ХХІ ст.). *Образотворче мистецтво*. 2012, № 3–4. С. 36 –37.
6. Пасічник Л. В. Ювелірне мистецтво в контексті художнього процесу останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття (за матеріалами виставок Києва). *Українське мистецтвознавство*. 2012. Вип. 12. С. 27–36.
7. Пасічник Л. В. Особливості формування та розвитку ювелірної промисловості України ХХ-ХХІ століття. *Народознавчі зошити*. 2014. Вип. 6. С. 1529–1539.
8. Роготченко О. Ювелірне мистецтво України ХХ сторіччя: Особливості розвитку. *Сучасне мистецтво*. 2013. Вип. 9. С. 117 – 126.
9. Скурлов В., Фаберже Т., Илюхин В. К. Фаберже и его продолжатели. Санкт-Петербург: Лики России, 2009. 640 с.: ил.
10. Чегусова З. Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен. Альбом-каталог. Київ: ЗАТ «Атлант Юем СІ, 2002. 511 с
11. Шафран Р. Особливості професійного ювелірного мистецтва Львова кінця ХХ ст. *Вісник ЛНАМ*. Львів : ЛНАМ, 2008. Спецвип. 5. С.80-102
12. Шмагало Р. Т. Енциклопедія художнього металу. Т. I. Світовий та український художній метал. Класифікація, термінологія, стилістика, експертиза. Львів: Априорі, 2015. 420 с., 1780 іл.
13. Шмагало Р. Т. Художній метал України ХХ – поч. ХХІ ст. *Енциклопедія художнього металу*. Т. II. Львів: Априорі, 2015. 276 с., 668 іл.
14. Ювелірне мистецтво України. Альбом до 10-ліття України. Київ, 2001. 190 с.; іл.
15. Romantic Avant-gart. Альбом-каталог. Ювелірне ательє «Лобортас». Київ, 2003. 239 с.: іл.
16. Класичний ювелірний Дім «Лобортас». [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http : www.lobortas.com/](http://www.lobortas.com/)
17. Шмагало Р. Т. Енциклопедія художнього металу. Ексклюзивна трилогія. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.artmetal.org.ua
18. Ювелір – Експо – Україна. [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http : www.jewellerexpo.kiev.ua/](http://www.jewellerexpo.kiev.ua/)

References

1. Istoryia ukrayins`kogo mystecztva : U 5-y`t./NAN Ukrayiny. IMFE im. M. Ryl`s`kogo [golov. red. G. Skry`pny`k., nauk.red. T. Kara-Vasyl`yeva]. Kyiv, 2007. T. 5: Mystecztvo XX stolittya. 1048 s.: il.
2. Kara-Vasyl`yeva T., Chegusova Z. Dekoratyvne mystecztvo Ukrayiny XX stolittya. Kyiv: Lybid`, 2005. 280 s.: il.
3. Kласychnyj yuvelirnyj Dim «Lobortas». *Dnipro*. 2011, № 8. S. 132 – 133.
4. Koval`s`ka majsternya. *Rukotvornyj svit*. Vyp. # 4. Kyiv, 2011. 147 s.
5. Kravchenko M. Avtors`ki xudozhni prykrasy v Ukrayini (kinecz` XX pochatok XXI st.). *Obrazotvorche mystecztvo*. 2012. № 3–4. S. 36–37.
6. Pasichnyk L. V. Yuvelirne mystecztvo v konteksti xudozhn`ogo procesu ostann`oyi chverti XX – pochatku XXI stolittya (za materialamy vystavok Ky`yeva). *Ukrayins`ke mystecztvoznnavstvo*. 2012. Vyp. 12. S. 27–36.
7. Pasichnyk L. V. Osoblyvosti formuvannya ta rozvytku yuvelirnoyi promyslovosti Ukrayiny XX–XXI stolittya. *Narodoznnavchi zoshyty*. 2014. Vyp. 6. S. 1529–1539.
8. Rogotchenko O. Yuvelirne mystecztvo Ukrayiny XX storichchya: Osoblyvosti rozvytku. *Suchasne mystecztvo*. 2013. Vyp. 9. S. 117–126.
9. Skurlov V., Faberzhe T., Ilyuxin V. K.Faberzhe i ego prodolzhateli. Sankt-Peterburg: Liki Rossii, 2009. 640 s.: il.
10. Chegusova Z. Dekoratyvne mystecztvo Ukrayiny kincyа XX stolittya. 200 imen. Al`bom-katalog. Kyiv: ZAT «Atlant Yuem SI, 2002. 511s.
11. Shafran R. Osoblyvosti profesijnogo yuvelirnogo mystecztva L`vova kincyа XX st. Visnyk LNAM. L`viv : LNAM, 2008. Speczvypusk 5. S.80 –102.
12. Shmagalo R. T. Encyklopediya xudozhn`ogo metalu. T. I. Svitovyj ta ukrayins`kyj xudozhnij metal. Kласyfikaciya, terminologiya, stylistyka, ekspertyza. L`viv: Apriori, 2015. 420 s., 1780 il.
13. Shmagalo R. T. Xudozhnij metal Ukrayiny XX – poch. XXI st. Encyklopediya xudozhn`ogo metalu. T. II. L`viv: Apriori, 2015. 276 s., 668 il.
14. Yuvelirne mystecztvo Ukrayiny. Al`bom do 10-littya Ukrayiny. Kyiv, 2001. 190 s.; il.
15. Romantic Avant-gart. Al`bom-katalog. Yuvelirne atel`ye «Lobortas». Kyiv, 2003. 239 s.: il.
16. Kласychnyj yuvelirnyj Dim «Lobortas». [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu : [http : www.lobortas.com/](http://www.lobortas.com/)

17. Shmagalo R. T. Encyklopediya xudozhn`ogo metalu. Eksklyuzivna trylogiya. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupa: www.artmetal.org.ua

18. *Yuvelir – Ekspo – Ukrayina*. [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu : [http : www.jewellerexpo.kiev.ua/](http://www.jewellerexpo.kiev.ua/)

ТВОРЧЕСТВО ХУДОЖНИКОВ КЮД «ЛОБОРТАС» В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОГО ЮВЕЛИРНОГО ИСКУССТВА УКРАИНЫ: ИСТОРИОГРАФИЯ

Луць Сергей Васильевич – кандидат искусствоведения, старший преподаватель кафедры изобразительного и декоративно-прикладного искусства и реставрации произведений искусства, Каменец-Подольский национальный университет им. И. Огиенка, г. Каменец-Подольский

Анализируются основные аспекты историографии, которые определяют эволюцию творческой деятельности Классического ювелирного Дома «Лобортас» в контексте ювелирного искусства Украины на рубеже XX–XXI века. Историографическая карта обозначенной тематики позволяет проследить формирование общих критериев вектора творчества «лобортасовцев», последовательность накопления источниковедческой базы и состояние исследований развития обозначенной ювелирной компании. Системный анализ источников касающихся данного исследования определяет расширенный круг существенных вопросов по изучению становления и развития творческого процесса ведущей украинской ювелирной фирмы «Лобортас» в пространстве отечественного и мирового ювелирного искусства как важной необработанной части современного украинского декоративно-прикладного искусства.

Ключевые слова: Кюд «Лобортас», украинское ювелирное искусство, историография, издание, исследования, источники.

CREATIVITY ARTISTS OF THE C.j.H. «LOBORTAS» IN THE CONTEXT OF MODERN JEWELRY OF UKRAINE: HISTORIOGRAPHY

Luts Sergii – Ph.D. in Arts, senior lecturer at the Department of Fine and Decorative Arts and Restoration of Works of Art, Ivan Ogienko Kamyanets-Podilsky National University Kamyanets-Podilsky

The article analyzes the main aspects of historiography that outline the evolution of the creative activity of the Classical Jewelry House «Lobortas» in the context of jewelry art of Ukraine at the turn of the XX – XXI century. The historiographical map of this topic makes it possible to trace the formation of general criteria for the vector of creativity of «Lobortas», the sequence of accumulation of the source base and the state of research at the current stage of development of this jewelry company. A systematic analysis of the sources related to this study outlines a wide range of important issues for studying the formation and development of the creative process of the leading Ukrainian jewelry company «Lobortas» in the space of domestic and world jewelry as an important raw part of modern Ukrainian arts and crafts.

Key words: C.j.H. «Lobortas», Ukrainian jewelry art, historiography, publications, research, sources.

UDK 739.2+671.1](477)Lobortas

CREATIVITY ARTISTS OF THE C.j.H. «LOBORTAS» IN THE CONTEXT OF MODERN JEWELRY OF UKRAINE: HISTORIOGRAPHY

Luts Sergii – Ph.D. in Arts, senior lecturer at the Department of Fine and Decorative Arts and Restoration of Works of Art, Ivan Ogienko Kamyanets-Podilsky National University Kamyanets-Podilsky

The aim of the article is to analyze the main issues of historiographical material on the evolution of creative activity of the Classical Jewelry House «Lobortas» in the context of modern Ukrainian jewelry at the turn of the XX–XXI centuries.

The research methodology consists of an integrated approach, where the main methods are analysis and synthesis, comparative method and others. A number of major publications on this issue in the form of monographs, articles in periodicals, as well as other information sources.

The novelty lies in a comprehensive analysis of the historiographical material of the formation and effective progress of the leading Ukrainian jewelry company C.j.H. «Lobortas» in the context of the general development of modern Ukrainian jewelry, which also provides an opportunity to analyze the overall picture of Ukrainian jewelry at the turn of XX–XXI centuries.

Results. The historiographical material is analyzed, which outlines the formation and development of the leading Ukrainian company C.j.H. «Lobortas» in the context of the latest jewelry of Ukraine, which proves – scientific art research, which allows to trace the formation of general criteria and vector of development of this jewelry company in the context at the turn of the XX–XXI centuries and point to the creative achievements of «Lobortas» in chronological order there is very little. However, among researchers of Ukrainian art metal and modern jewelry, it is worth noting a number of well-known domestic scientists who analyze the work of artists C.j.H. «Lobortas», in particular: R. Shmagalo, Z. Chegusova, L. Pasichnyk and others. It should be noted that some publications in monographs, periodicals, albums, catalogs, materials of international and national

specialized exhibitions, as well as Internet sources serve as informative components, which generally outline the individual stages of development of artists С.І.Н. «Lobortas» in the context of Ukrainian jewelry of the late XX – early XXI century.

The practical significance. The information contained in this article may be useful for developing educational programs on the latest history of arts and crafts for students of artistic specialties.

Key words: С.І.Н. «Lobortas», Ukrainian jewelry art, historiography, publications, research, sources.

Надійшла до редакції 2.10.2020 р.